

проросійських газетах з'явилась цитата «Прокляті уніати вже перестрибнули Дніпро»[7]. Цього ж року тодішній глава УГКЦ Блаженніший Любомир (Гузар) прийняв рішення, затверджене Синодом, яке благословив Папа Римський, про повернення осідку Верховного архієпископа Церкви зі Львова до Києва. Офіційною датою повернення вважається 21 серпня 2005 року. Від цього дня Глава УГКЦ іменується титулом «Верховний архієпископ Києво-Галицький»[8].

Відтоді розпочався активний розвиток УГКЦ на теренах України. Під час останньої реорганізації УГКЦ наприкінці 2011 року в межах України було створено три нові митрополії — усі вони знаходяться на заході країни й охоплюють, окрім трьох галицьких, ще дві прилеглі області.

Усі 10 років свого єпископства, Любомир втілював заповіт Йосифа Сліпого, який мав на меті розбудувати УГКЦ, як основу одвічності Божої правди і незламності української нації. Любомир говорив – «триматись уряду за всяку ціну – смішно», коли йому виповнилось 75 років, Любомир почав робити заходи, щоб його звільнили. І 10 лютого 2011 року о 13.00 Любомир заявив, що він більше не глава УГКЦ, і додав: «Я ще не дозволив собі вимурувати печі, на якій буду засідати, як старий чоловік, я ще хочу щось робити». Не зважаючи на поважний вік, слабе здоров'я і повну втрату зору Любомир Гузар і після свого зречення продовжував активну діяльність у житті церкви та народу[7].

Його життя обірвалось на 85 році життя 31 травня 2017 року. До слів цієї світлої людини прислухались і вірячи, і священники, і політики. Протягом церковної діяльності Любомир Гузар всіма силами намагався установити між церквою та політикою паритетні відносини. Блаженніший Любомир Гузар, своїми просвітницькими діями, залишив великий слід не тільки в історії розвитку Української Греко-Католицької Церкви, але й зробив вагомий внесок в історії України. Це була людина, яку Блаженніший Святослав Шевчук, називав «велетнем думки і розуму». У своїй особі Блаженніший Любомир Гузар зумів поєднати велику скромність, глибоку віру, любов до церкви та народу. Й сьогодні його життя є дороговказом для багатьох, потребує наукового осмислення і появи нових праць.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гузар Л. Андрей Шептицький Митрополит Галицький (1901-1944) провісник екуменізму. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 496 с.
2. Гузар Л. Про гріхи і чесноти. Харків: Фоліо, 2018. 141 с.
3. Гузар Л. Три дороги. Львів: Друкарські куншти, 2013. 118 с.
4. Щоткіна К. Любомир Гузар. Хочу бути людиною. Харків: Віват, 2017. 267 с.
5. Блаженніший Любомир Гузар. Електронний ресурс. <https://synod.ugcc.ua/data/blazhennishyy-lyubomyr-guzar-430/>
6. «Любомир. Бути людиною». 5 серія. Електронний ресурс. <https://zhyve.tv/video/475-lyubomyr-butyludynouy-5-seriya/>
7. «Любомир. Бути людиною». 6 серія. Електронний ресурс. https://www.youtube.com/watch?v=hFxAeE2CNdI&feature=emb_rel_end
8. Історія Українська Греко-Католицька Церква. XI. Повернення до Києва (2005). Електронний ресурс. http://ugcc.ua/official/ugcc-history/xi_povernennya_do_kiieva_2005_76328.html

Мунило Назар

Науковий керівник – проф. Алексієвець Леся

РОЛЬ ЗМІ У ДЕРЖАВОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ, АБО ЧЕТВЕРТА «ГІЛКА ВЛАДИ» В ДІЇ

У сучасних умовах засоби масової інформації (ЗМІ), зважаючи на суспільну важливість, масовість та доступність, мають величезний вплив на духовні процеси, що відбуваються в суспільстві. Залучаючи громадян до інформаційних відносин, ЗМІ формують певні ціннісно-сміслові моделі для засвоєння суспільством і таким чином змінюють аксіологічну картину соціуму. Здатність швидко охоплювати найбільш широкі аудиторії дає можливість сучасним мас-медіа трансформувати традиційну систему духовного виробництва в певному напрямі, з приводу чого в розвинутих суспільно-політичних системах панує теза, що той, хто володіє засобами масової інформації, володіє громадською думкою.

Особливо важливим є вплив ЗМІ на формування національної свідомості, оскільки вони виступають вагомим засобом створення історико-культурного інформаційного простору держави, який, по суті, є тим духовно-ідеологічним цементом, що скріплює народ у політичну націю. Відомий фахівець у галузі масових комунікацій В. Лизанчук зазначає: "...людські спільноти творяться мережами інформаційних комунікацій, через які передається необхідна державно-політична, суспільно-економічна, ідеологічна, історична, етнічна та інша інформація. Національна мережа засобів масової комунікації - це один із "трьох китів", на якому базується державна самосвідомість, поряд з національною інтелігенцією та національною політичною елітою" [11, с. 15].

Отже, *мета статті* – за допомогою аналізу наявних емпіричних матеріалів і теоретичних викладів визначити вплив мас-медіа на формування громадської думки, концептуальний аналіз специфіки діяльності сучасних мас-медіа в процесах демократичних трансформацій суспільства, їх впливу на формування громадської думки, політичної культури населення та нових форм політичної комунікації в умовах світової інформатизації та локалізації в країнах Центральної та Східної Європи, також є визначення оптимальних умов впливу засобів масової інформації на формування національної свідомості населення Європи, як основи консолідації суспільства на підставі дослідження історичних аспектів та сучасного стану функціонування ЗМІ, особливостей реалізації державної інформаційної політики в сучасних умовах. Досягнення цієї мети зумовлює розв'язання низки *завдань*: з'ясувати роль засобів масової інформації у процесах формування національної свідомості європейців; охарактеризувати інструменти впливу ЗМІ на створення у суспільстві відповідної системи світоглядно-ціннісних орієнтацій, визначити напрями діяльності органів державної влади щодо забезпечення повноцінного функціонування ЗМІ як чинника формування національної свідомості в умовах глобалізаційних процесів [3].

Висвітлення різних аспектів теоретичних та практичних питань діяльності ЗМІ в сучасних умовах здійснюється в публікаціях таких українських авторів, як В. Бадрак, Г. артанов, В. Здоровега, О. Гриценко, С. Квіт, О. Копиленко, В. Кравченко, І. Крупський, О. Кузнецова, В. Лизанчук, Й. Лось, Е. Мамонтова, І. Мащенко, О. Мелешенко, Л. Мукомела, І. Ненов, І. Паславський, Т. Петрів, В. Різун, О. Сибірякова, М. Скуленко, І. Слісаренко, А. Чічановський, О. Чекмишев, В. Шкляр та інші. Також заслуговують на увагу дослідження таких авторів, як С. Телешун, В. Журавський, С. Томенко, присвячені проблемам вдосконалення демократичного суспільства в Україні та Е. Мамонтової, що розглядає роль преси в процесах демократичних перетворень [9].

Відаючи належне науковій і практичній значущості розглянутих наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, слід, однак, зауважити, що серед невіршених частин проблеми залишається дослідження механізмів впливу ЗМІ на формування національної свідомості європейців, як важливого чинника державотворчих процесів в Східній та Центральній Європі, що й обумовлює зацікавленість зазначеною проблематикою.

Отож, ЗМІ можуть не лише консолідувати суспільство, а й відігравати деструктивну роль, підривати його соціально-психологічну стійкість шляхом створення і просування у масову свідомість негативних ціннісних образів, чужих вітчизняній культурі ідеалів та цінностей. Тому суспільство й держава повинні постійно дбати про нейтралізацію регресивних тенденцій в інформаційно-аксіологічному полі й мобілізувати ресурсний потенціал ЗМІ для формування такої ціннісної системи, яка змогла б забезпечити духовну єдність суспільства [7].

Ця проблема є особливо актуальною сьогодні для України, перед якою стоїть завдання консолідації багатоетнічного українського суспільства в єдину політичну націю з високим рівнем національної свідомості. Оскільки інформаційна діяльність засобів масової інформації буде і надалі незмінно зростати й посилюватися, впливати на всі сторони життєдіяльності суспільства і держави, завдання полягає в тому, щоб ця діяльність відповідала українським національним інтересам, сприяла утвердженню незалежної Української держави. Тому дослідження інструментів впливу ЗМІ на формування національної свідомості є доцільним і своєчасним [6].

Питання власності на ЗМІ є одним із головних для свободи ЗМІ, а відповідні приватизаційні ініціативи – істотною гарантією від концентрації ЗМІ та способом забезпечення справжнього плюралізму ЗМІ, завдяки якому існує преса, в якій відображено різноманітні погляди, а не просто численні друковані органи інформації. Після розпаду СРСР питання приватизації привертає до себе значну увагу в країнах Центральної і Східної Європи, де нові

ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

медійні структури виявляють чіткі тенденції і моделі. Зміни в політичній системі викликали бурхливі трансформації в середовищі ЗМІ, хоч і не обов'язково такі, на які можна було очікувати[13].

У більшості країни ЦСЄ зміни у структурі власності на ЗМІ не поширилися на законодавче регулювання у царині ЗМІ, а в регіоні здебільшого панує думка, що здобуту щойно свободу вираження поглядів не слід обмежувати путами медійного законодавства. Публічні дебати опиралися на тезу про цілковиту непотрібність медійного законодавства та про доцільність регулювання ЗМІ політично й ідеологічно нейтральними ринковими силами. Проте в багатьох випадках приватні медіа почали розглядати скоріше як знаряддя для здобуття політичної влади і впливу, ніж як форму життєздатного підприємництва. Процес реформування законодавства у царині ЗМІ виявився тривалим. У деяких країнах – наприклад, в Угорщині – відбувся процес «спонтанної приватизації», в межах якого редакції самі розпочали перемовини з іноземними інвесторами, аби здобути незалежність од колишнього партійно-державного апарату. Однак цей процес не був аж такий однозначний, адже йому бракувало прозорості й фінансовий виграш від нього дістався колишній комуністичній партії, яка в наступні роки почала вести «медійні війни». За останні два десятиліття статус свободи ЗМІ загалом виявився кращим у тих краях, де з приватизацією не барилися, і гіршим там, де її відкладали. Узагалі кажучи, приватні медіа розширили вибір, а подекуди й звільнили пресу від зовнішнього політичного впливу[2].

У більшості країн регіону процес приватизації розпочався внаслідок отримання незалежності 1991 року. У деяких, включно зі Словенією та Естонією, працівники органів масової інформації почали викупувати акції своїх часописів і претендувати на спільну власність[4]. Однак така форма власності довго не протрималася і в середині 1990-х розпочався процес ринкової концентрації, в перебігу якого місцеві суб'єкти господарської діяльності заходилися викупувати акції в журналістів. Під кінець 1990-х років навіть у тих країнах, де був час, коли редакційні колективи самі володіли своїми виданнями, тенденції в сфері власності на ЗМІ не залишилися незмінними. Отож після короткого проміжного періоду спільної власності колишню державну власність просто замінила монополія медіа-магнатів. Загалом, ЗМІ скуповувалися іноземними медійними корпораціями, серед яких на ринку панували німецькі й шведські, проте в окремих випадках власниками виступили місцеві бізнесмени з помітними зв'язками в сфері політики[10].

Очевидно, що стан свободи ЗМІ в тих країнах, в яких процеси приватизації завершилися рано, загалом є кращим. Проте, хоч приватні медіа часто дорівнюють до власне вільних, приватизація не є кінцево попередньою умовою незалежності ЗМІ, а сама лиш чисельність органів масової інформації не завжди тотожна плюралізму поглядів. На Балканах, приміром, приватизація ЗМІ часто була яскраво політичною. Панівна еліта, втративши змогу впливати на ЗМІ відкрито, могла й далі контролювати пресу з допомогою фінансових важелів, таких як оподаткування чи вибіркова реклама, а також з використанням такої переваги, як широко сформульовані норми закону про дифамацію, щоб змусити замовкнути критичні голоси. Отже, приватизація ЗМІ не є жодною гарантією автоматичного демонтажу існуючих у країні механізмів політичного впливу. Кращу гарантію справжнього плюралізму поглядів, висловлюваних у ЗМІ, дають такі умови, як прозорість, доступ до інформації та обмеження на частку власності і концентрації[1].

Таким чином, зміни у структурі власності на ЗМІ, що відбувалися в регіоні на початку 90-х років, були джерелом як тривоги, так і надії. Сподівання, що демократизації в медіа просторі вдасться досягти просто за рахунок зміни власності, було помилковими. Коли приватна власність на ЗМІ переходила від колективів працівників до місцевих підприємців, а там і до транснаціональних конгломератів, багато хто гадав, що от західні власники гарантуватимуть плюралізм в ЗМІ, бо ж самі політично незаангажовані й розглядають пресу регіону як комерційну інвестицію, а не політичну платформу чи пропагандистське знаряддя[5]. Знані західні корпорації, як уважалося, не відчуватимуть тиску з боку внутрішніх політичних сил і, мабуть, зуміють зацепити «західні» підходи до управління, плекати правдиві вартості журналістики й демократичну культуру ЗМІ, не забуваючи ділитися сучасними технологіями, фінансовими ресурсами та спеціальним досвідом. У багатьох країнах були переконані, що без

іноземних інвестицій вітчизняні видання ніколи б спромоглися покращити свою поліграфію й модернізувати видавничий процес[8].

Засоби, через які пасивні, та здебільшого – активні важелі впливу ЗМІ та їх вплив на національну свідомість відіграють для країн Центрально-Східної Європи роль державотворчих чинників, роблять реформування їх економічних систем та систем державного управління довгостроковими та незворотніми завдяки тому, що:

– спрацьовує відверта обумовленість: просування в передвступному процесі пов'язане з прийняттям законів і запровадженням реформ;

– сам цей процес править за механізм твердої відданості неухильному реформуванню, позаяк зміна на пряму стає відверто збитковою для будь-якого майбутнього уряду. Заглиблюючись у процес, національні уряди приймають передбачуваний курс економічної політики, який слугує важливим сигналом внутрішнім і зовнішнім економічним гравцям;

– наближення до членства в ЄС змінює характер і силу різних груп суспільства.

Усі вкупі, ці засоби й механізми не просто гола обумовленість, а "перетворювальна" обумовленість: держава, економіка та суспільство перетворюються внаслідок залучення до процесу, що триває кілька років.

Виходячи із складності зазначеної проблематики, наступних досліджень потребують роль і місце регіональних ЗМІ у формуванні національної свідомості громадян, проблема взаємодії регіональних ЗМІ у формуванні міжнародного миру і злагоди, функціонування ЗМІ як важливого механізму реалізації державної етнонаціональної політики в країнах Центральної та східної Європи.

Дослідження мають бути присвячені пошуку шляхів застосування державотворчого потенціалу євроінтеграційних процесів для оптимізації державотворчих процесів в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Євтух В. Б. Концептуальні засади вирішення етнонаціональних проблем [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL // <http://www.politik.org.ua/pfv.php>.
2. Політологія: підручник / За ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка. К. : ВЦ Академія, 2010. С. 227.
3. Левченко А. М. Роль регіональних ЗМІ у соціокультурній, економічній та політичній системах суспільства // Електронна бібліотека Інституту журналістики [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://journhb.uhvkiev.ua/mdex.php?ad=artide&artide=1381>.
4. Сысоев В. О. Новые демократии Центральной и Восточной Европы: проблемы политической трансформации // Политическая наука. Динамика политического сознания и поведения. М.: РАН. ИНИОН, 2002.
5. Основи демократії: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / Авт. колектив: М. Бессонова, О. Бірюков, С. Бондарук та ін.; За гол. ред. А. Колодій; М-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти АПН України, Укр. – Канад. проект «Демократична освіта», Інститут вищої освіти. К. : Ай Бі, 2002. С. 390-391.
6. Політичний енциклопедичний словник / Упорядник В.П. Горбатенко; За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. К. : Генеза, 2004. С. 218.
7. Гриценко О. Основні принципи взаємодії ЗМІ і громадської думки // Українська журналістика в контексті світової: Зб. наук. праць. К. : Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2001. Вип. 5. С. 49- 56.
8. Канченко А. В. Вплив засобів масової інформації на прийняття політичних рішень [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL // http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/SpPrior_13/6.pdf.
9. Гриценко О. М. Преса і політика: динаміка і кореляція // Преса і політика: проблеми, концепції, досвід. К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2000. С. 5-11, 23-29, 45-55
10. Дзюба М. Т. Роль засобів масової інформації в формуванні громадської думки // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. К. : 2008. С. 77-81.
11. Європеїзація Центральної та Східної Європи [Текст] : наук. видання / Ф. Шіммельфенніг, У. Здельмаєр : Пер. з англ. К. : Юніверс, 2010. 288 с.
12. Вахудова А. М. Нерозділена Європа: демократія, важелі впливу та інтеграція після комунізму [Текст] / М. А. Вахудова : Пер. з англ. К. : Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2009. 379 с.
13. Снайдер Т. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь 1569–1999 [Текст] / Т. Снайдер : Пер. з англ. К. : Дух і Літера, 2013. 464 с.